

16.11.2021

Lisätieto

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan asiantuntijalausunto eduskunnan lakivaliokunnalle

HEL 2021-012263 T 03 00 00

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan asiantuntijalausunto eduskunnan lakivaliokunnalle hallituksen esityksestä avioliittolain muuttamiseksi (HE 172/2021) ja lakialoitteesta rikoslain 25 luvun ja avioliittolain 19 §:n muuttamiseksi (LA 39/2019)

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Avioliiton kumoaminen

Ehdotetun avioliittolain 27 a §:n säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 26) on todettu avioliittoon pakottamisen voivan toteutua paitsi fyysistä väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamisella, myös muunlaisella oikeudenvastaisella painostamisella. Perusteluissa mainitaan esimerkkinä pakotetun erityinen riippuvuussuhde vanhempiinsa, joiden taivuttelu estää häntä päättämästä asiasta itsenäisesti. Jos oikeudenvastaisuus asetetaan tässä tarkoitetun pakottamisen tunnusmerkistön täyttymisen edellytykseksi, lienee vaikea osoittaa eriasteisen taivuttelun tai suostuttelun oikeudenvastaisuus. Luonnoksessa hallituksen esitykseksi liittyen pakottamalla solmitun avioliiton kumoamiseen 27 a §:n perustelujen mukaan edellytettiin, että pakottaminen on luonteeltaan rikoslaissa rangaistavaksi säädettyä toimintaa (s. 30).

Sosiaali- ja terveystoimiala katsoi luonnoksesta antamassaan lausunnossa, että säännöksen soveltamisen edellytykseksi ei saisi muodostua, että kyseessä on kriminalisoitu toiminta, vaan se, että aviopuolison tahdonmuodostus ei ole ollut itsenäistä ja vapaata. Perusteena oli se, että näyttötaakka pakottamisesta on siihen vetoavalla ja avioliiton kumoamista hakevalla ja näytön esittäminen siitä, että aviopuoliso on tosiasiallisesti pakotettu avioliittoon, lienee joka tapauksessa vaikeaa.

16.11.2021

Lisätieto

Pakottamisen edellytyksen muuttaminen ”rikoslaissa rangaistavaksi säädetystä toiminnasta” ”oikeudenvastaiseksi” ei poista ongelmaa. Oikeudenvastaisuudella tarkoitettaneen yleisesti lähtökohtaisesti rangaistavaksi säädettyä tekoa. Tilanteissa, joissa puoliso on erityisen riippuvainen esimerkiksi vanhemmistaan, näiden vähäisempikin taivuttelu saattaa aiheuttaa sen, että suostumus avioliittoon ei ole perustunut taivutellun vapaaseen tahtoon. Lisäksi vanhemmat kokevat toimineensa yksinomaan lapsensa parhaaksi. Vähäisen taivutellun oikeudenvastaisuuden osoittaminen saattaa olla kohtuuttoman vaikeaa. Tämän johdosta pakottamisen edellytykseksi tulisi asettaa ainoastaan se, että muun henkilön menettely on estänyt puolisoa antamasta täyttä ja vapaata suostumusta avioliittoon.

Toimiala toteaa, että lakivaliokunnan mietinnössä olisi syytä todeta asiasta.

Säännöksen perusteluissa todetaan edelleen (s. 27), että säännöksessä tarkoitetun avioliittoon pakottamisen on tullut liittyä avioliiton aikaansaamiseen ja puolison tahdonmuodostukseen avioliittoa solmittaessa. Avioliiton solmimisen jälkeiset tapahtumat kuten avioliiton aikana mahdollisesti tapahtunut väkivalta tai hyväksikäyttö eivät ole perusteita avioliiton kumoamiselle.

Toisaalta kohdassa nykytilan arviointi todetaan, että Suomessa voidaan tunnistaa kolme pakkoavioliiton, tai sen kaltaisen tilan, eri muotoa. Näistä yhdessä Suomen kansalainen solmii avioliiton ulkomaalaisen naisen kanssa ensin yhteisymmärryksessä, mutta tosiasiasa vaimo joutuu avioliitossa monin tavoin (mm. seksuaalisesti ja taloudellisesti) hyväksikäytetyksi. Uhkailun ja alistamisen seurauksena naisella ei ole tosiasiallisia mahdollisuuksia erota, tai edes riittävästi tietoa avioerosta (s. 5).

Edellä todettu huomioiden lakivaliokunnan mietinnössä olisi ehkä syytä perustella, miksi avioliitolain 27 a §:ää ei ole tarkoitettu sovellettavaksi tämän kaltaisten avioliittojen purkamiseen.

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala katsoo avioliittoon pakotetun henkilön oikeusturvan kannalta merkittävänä, että toimialankin ehdottama määräajan poistaminen kumoamista koskevan hakemuksen osalta on otettu jatkovalmistelussa huomioon.

Alaikäisten ulkomaisen avioliiton tunnustaminen

Esityksen mukaan ulkomailla solmittua sinänsä pätevää avioliittoa ei pääsääntöisesti tunnusteta, jos osapuolella on asuinpaikkaliittymä Suomeen. Poikkeuksellisesti avioliitto tunnustetaan, jos siihen on erityisiä syitä. Pääsäännöllä osoitetaan selkeä viesti siitä, että Suomen oi-

16.11.2021

Lisätieto

keusjärjestys ei lähtökohtaisesti hyväksy lapsena solmittua avioliittoa. Tämä voi vaikuttaa siihen, että lapsia ei lähetetä avioitumaan ulkomaille olosuhteissa, joissa on usein vähintään viitteitä lapsen pakottamisesta avioliittoon. Tällaisen avioliiton tunnustamisella erityisten syiden perusteella voidaan estää kohtuuttomuudet avioliiton osapuolille ja avioliitossa syntyneille lapsille.

Toimiala pitää ehdotusta myönteisenä.

Avioliittoon pakottamisen säätäminen rangaistavaksi

Avioliittoon pakottamisen itsenäinen kriminalisointi on perusteltua, koska teolla loukataan vakavasti toisen henkilön itsemääräämisoikeutta. Aloitteessa ehdotetaan rangaistukseksi vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta. Rangaistusasteikko on sama kuin esimerkiksi ihmiskaupassa (RL 25:3). Ihmiskaupan tunnusmerkistön täyttyminen edellyttää esimerkiksi, että henkilö käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa ottaa henkilön määräysvaltaansa saattaakseen hänet parituksen kohteeksi, pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien poistamiseksi.

Todettakoon väheksymättä avioliittoon pakottamisen moitittavuutta toimiala katsoo, että lakialoitteessa ehdotettu rangaistusasteikko ei ole oikeasuhtainen verrattaessa näiden tekojen moitittavuutta.

Avioliiton tuomitseminen mitättömäksi

Toimiala katsoo hallituksen esitykseen viitaten (s. 20), että pakkoavioliitossa syntyneiden lasten kannalta parempi vaihtoehto on, että tällainen avioliitto kumotaan.

Lisätiedot

Katriina Lehtinen, lakimies, puhelin: 310 46302
katriina.lehtinen(a)hel.fi

16.11.2021

Lisätieto

Juha Jolkkonen
sosiaali- ja terveystoimialan
toimialajohtaja

Maarit Sulavuori
perhe- ja sosiaalipalvelujen joh-
taja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.